

1865 var prisen 14 speciedaler med seilskip, med eget kosthold. Med dampskip var prisen 30 speciedaler, men da var kosten og sengeklærne inkludert, og reisa tok bare 14 dager. I 1871 ble Det Norske Amerikanske Dampskibsselskab stiftet, og ei tid hadde selskapet tre båter i denne farten. Mot slutten av 1870-åra ble det færre seilskip i emigrantfarten.

4. mai 1848 ble det også annonsert i Lister og Mandals Amtstidende: *“Capt. M. D. Schultz førende Briggen “Augusta” af Memel vil om et tilstrækkeligt Antal Passagerer melder sig afgaae herfra til New-York i Slutningen af indeværende Maaned. Briggen er ca. 120 Commercelæster, særdeles veludrustet, solid og velseilende. Reflecterende behage at henvende sig til Capitainen i hans Logis hos Hr. W. Knutzen i Kleven. Mandal den 1ste Mai 1848”*.

Også året etter, 27. november 1849 annonserer samme avis: *“Til Newyork i Amerika vil, forudsat et passende Antal Passagerer melde sig inden Marts Maanedes Udgang næstkommende, Leilighed for Passagerer gives herfra til Foraa-ret med det her iaar som Hurtigseiler nybyggede og kobberfaste Fartøi “Emigrant” kaldet, drægtigt omtrent 90 Commercelæster, der vil blive rigget som Brig eller Bark og hvortil som Fører er engageret Capt. Jens Mølbach af Flek-kefjord.*

Fragten, hvorfor ogsaa leveres fornøden Belysning, Brændsel og Vand, er 22 Spd. for hver Passageer, for Børn under 1 Aar betales derimod intet; ved Indskrivningen beta-les som Forskud paa Fragten 5 Spd., resten efter Skik paa andre Steder her i Landet ved lignende Expeditioner.

Det bemærkes, at Capt. Mølbach er særdeles godt bekjendt med saadan Fart, da han fra Hamburg har udført flere lignende Reiser til Alles Tilfredshed, ligesom der Intet vil blive sparet ved Skibets Udrustning eller for Passagerer-nes Bequemmelighed.

De herpaa Reflecterende ville behage at henvende sig enten til Hr. Jens A. Dedekam i Mandal eller til Undertegnede.

Egersund den 10de November 1849. O. Puntervold.”

Det gikk ikke skip fra Farsund i perioden 1851-1856, og emigrantene måtte da til Arendal, Egersund eller Stavanger. Noen reiste jo også med utenlandske skip, enten via Gøteborg eller Le Havre i Frankrike. Til Le Havre kom bomulls-laster fra New Orleans, og en kunne da som emigrant komme med tilbake.

HVOR REISTE EMIGRANTENE

I kirkebøkene står det som regel at de som reiste dro til New York eller kort og godt bare Amerika. Det første brevet en kjenner til fra en Lyngdal-emigrant er datert New York 3. juli 1849. Det er Inger Osea Pedersdatter Tjersland som skriver til sin venninne Margreta som ble oppfostret i prestegarden hos familien Kielland. Hun skriver *“... vi ere alle komne frem med Hilsen og sonhed. Jeg og Mette vare søsyge næsten hele Reisen”*. Hun har fått en liten søster, skriver hun, og de skal kalle henne Gabriella Gustava *“efter Far og Mor i Lyngdal”* - og sikter da til presteparet Kielland. *“Og jeg maa fortælle dem at en Svensk Præst som har givet alle Passisererne Nyttestament”*. Hun skriver så *“jeg maa slotte fordi vi skal gaa i Dampbaaden”*.

New York var som regel den første havna emigrantene kom

til, og deretter gikk veien lenger mot vest. De første emigran-tenene bosatte seg som før nevnt i Kendall Township, senere søkte nordmenn til Fox River vest for Chicago i Illinois.

Det var nok for de fleste et ublidt møte med det nye hjem-landet. Det er mange fortellinger om kummerlige boforhold den første tida, folk bodde i jordhuler - vinteren var kald og flere frøs og led vondt. Det er mange historier om hvordan emigrantene fikk det over der.

I 1859 reiste en familie fra Hægebostad til Winnesheh County, Iowa. Det var Ola Ånensen Klungland og kona Anna Maria Olsdatter og deres 6 barn, bl.a. dattera Ingeborg som var gift med Simon Birkeland fra Kvås, se senere. *“10 år etter flytta dei lenger vestover saman med 6-7 andre. Dei køyrde med oksekjerre i tri måneder før dei fann ein høveleg plass på prærien. Der slo dei seg ned saman med indianarane. Dei var dei fyrste pionerar her”*, skrev Ånen Lauen i Hægebostad bygdebok.

Da de var kommet til Inwood i Iowa, der de slo seg ned, sa en indianer til Ola: *“Du kom langt for å dø, gamle mann”*. Ola døde i 1870 og er begravet i Iowa. Olas datter Torborg var gift med Hans Olson Naglestad, og flere av deres barn igjen ble gift med lyngdøler; ei datter giftet seg med Hjalmar Madland, og flere fra Eiersland var også inngiftet i samme familie.

HVEM VAR DET SOM REISTE

Vi skal nå se litt nærmere på de som utvandret fra vår kommune. Det er ingen nøyaktig statistikk over utvandrere før mot slutten av 1860-åra. I denne artikkelen er det først og fremst emigrantprotokollene fra Kristiansand politidistrikt for 1873 til 1895 som er lagt til grunn, og før den tid bygger opplysningene på kirkebøker.

Folketellinger og andre kilder er brukt i liten grad, men disse vil nok kunne fortelle at tallet på utvandrere har vært enda større enn den lista som er med her. En nøye gjennomgang av alle bygdebøkene for kommunen vil også være nyttig for å finne emigranter. En del har nok oppholdt seg i Amerika i kortere tidsrom, og kom heim igjen og slo seg til i bygda.

Til å begynne med var det naturlig nok enkelte bygdelag som var mer representert enn andre. Familie og venner reiste lettere etter når kjente hadde gått i forveien. Det er likevel påfallende at svært få fra austbygda, eller Eierslandsheia og Fleselandsområdet, var med blant de første utvandrere. Kanskje var de som i Åseral, der presten Schübeler skriver at bøndene levde i et endeløst slit som bare førte til armod. I sin artikkel i Morgenbladet i 1861 fortsetter han med at tarvelig-heten i livsførselen er så stor at man kan kalle den sløv nøy-somhet. Og dette er nettopp glanspunktet i en åsdøls karakter, ifølge presten, hans kjærlighet til sin fjelldal. Ingenting kan sammenlignes med det han har hjemme. Hvor godt det enn må være borte, er det likevel bedre i hjemmet - hvor hardt enn hungeren ofte kan ha trykket ham.

De første emigrantene var som regel familier, men som en kan se var det også en del yngre, enslige mennesker. Mot slutten av 1800-tallet ble det også mer og mer vanlig at fami-liefaren reiste over noen år for å tjene noen dollars, og kone og barn var igjen heime.

De fleste reiste nok for å få et bedre utkomme. Vi kjenner til at fattigstyrene rundt om i landet bevilget penger til at folk